

The Army that got away

The 15. Armee in the summer of 1944
Door Jack Didden en Maarten Swarts
Drunen (Zwaardvisch Publishers) 2022
532 blz.
ISBN 9789080039392
€ 85,-

In veruit de meeste boeken over militaire geschiedenis gaat de aandacht uit naar oorlogshandelingen van Amerikaanse of Britse eenheden en daarbinnen exclusief naar de dunne schil van aanvallende gevechtstroepen. Dit resulteert in boekenplanken vol met titels over de Somme, Overlord en Market Garden, waaraan elk jaar titels worden toegevoegd met op de kaft de ronkende claim dat sprake is van geheel nieuwe inzichten op basis van volstrekt nieuwe bronnen.

Was het maar waar. De bovenmatige aandacht voor aanvallende geallieerden is een van de onhebbelijkheden van het genre militaire geschiedenis. Alleen al om die reden valt het toe te juichen dat er boeken verschijnen zoals die van Jack Didden (tekst) en Maarten Swarts (beeldredactie) over het Duitse vijftiende leger. *The Army that got away* beschrijft de Duitse wijze van verdedigen in de tweede helft van 1944 tegen de geallieerde opmars die plaatsvond tussen Normandië en Nederland. Het vult daarmee een lacune in de literatuur. Vrijwel alle boeken over het westfront in de Tweede Wereldoorlog springen van Overlord (juni 1944) naar Market Garden (september 1944) en Infatuatie in Walcheren (november 1944) alsof er daartussen

niets gebeurde. Gelukkig wordt de fascinerende tussenfase nu diepgaarend bestudeerd in *The Army that got away*.

Vertragende gevechten of vlucht?

Het interessante en relevante van deze casus is dat het Duitse vijftiende leger de terugtocht overleefde. Het vijftiende leger wist veel langer weerstand te bieden dan men voor mogelijk houdt, gezien de gevechtsverhoudingen. Natuurlijk werd het zeer zwaar gesleten door de talloze confrontaties met Britten, Polen en Canadezen. Maar desondanks ontsnapte het leger, na de wekenlange terugtocht via het Albertkanaal en Walcheren, om eind 1944 opnieuw de strijd aan te gaan tegen de legers van Montgomery. Hoe kon dit Duitse vijftiende leger na negen maanden felle strijd nog steeds in staat zijn tot gecoördineerde tegenstoten en terugvallen? Of was dat misschien niet zo? Ging het wellicht om geïmproviseerde vertragende gevechten die maskeren dat het uiteindelijk toch allemaal neerkwam op een chaotische vlucht voor de geallieerde troepen uit?

Voor dat laatste lijkt veel te zeggen. Men zou goed kunnen verdedigen dat het Duitse vijftiende leger na juli 1944 langzamerhand tot militair

gruis uiteenviel en overleefde door puur geluk. Uiteindelijk, zo zou de conclusie kunnen zijn, begon de geallieerde opmars bij de Belgische grens te haperen om logistieke redenen en vergat Montgomery prioriteit te geven aan de vernietiging van de restanten van het vijftiende leger. Fascinerend genoeg is Jack Didden het daarmee oneens. Zijn interpretatie is dat het Duitse vijftiende leger gedurende de terugtocht van 500 kilometer juist steeds weer opnieuw blij gaf van opmerkelijke groepscohesie, volharding en onverminderde professionele aansturing. Ondanks voortdurend schaarser wordende middelen en een bijkans hopeloze militaire situatie brak het leger niet. Didden probeert met behulp van steeds nieuwe voorbeelden in elk hoofdstuk opnieuw aannemelijk te maken dat het Duitse vijftiende leger zich karakteriseerde door initiatiefrijkheid, improvisatievermogen, onverminderd hoog moreel en intrinsieke militaire kwaliteit en dat het daardoor in staat bleef om effectief te vechten in de moeilijke maanden tussen juli en november 1944.

Dit is een interessante these. Het ontbreekt in *The Army that got away* helaas wel aan een instrumentarium c.q. criterium voor het meten en beoordelen van die veronderstelde hoge Duitse gevechtswaarde en -effectiviteit. Het heeft alles te maken met de aard en opzet van *The Army that got away*. Didden opteert voor een klassieke vorm van geschiedschrijving, waarin het hoofddoel ligt op de chronologische beschrijving. *The Army that got away* is een feitelijke en verhalende studie. Didden schreef al eerder vergelijkbare boeken, waaruit zijn voorkeur voor de beschrijvende 'eenheidsgeschiedenis' ook blijkt.¹ Niet het

vechtende individu met zijn oorlogservaring staat erin centraal, of de bredere strategische en maatschappelijke context, noch de krijgswetenschappelijke analyse, of het comparatieve perspectief, maar een legereenheid en haar 'geschiedenis'. Didden wenst, naar eigen zeggen, de *day-to-day fighting* van een eenheid in kaart te brengen. Vervolgens richt hij zich op de beoordeling van de kwaliteit van de keuzes erbij van de militaire hoofdrolspelers en de effectiviteit van het optreden van de betrokken eenheden. De optelsom van de passages daarover moet de lezer overtuigen van het gelijk van zijn interpretatie over een ongebroken Duitse gevechtskracht.

Fundgrube

De vraag dringt zich op of herhalen niet iets heel anders is dan verklaren. Maar *The Army that got away* is hierdoor in ieder geval wel een absolute *Fundgrube* geworden. Het is volledig, nauwgezet en zeer rijk aan interessante details. Het boek biedt nieuwe feiten en inzichten over een oorlogsfase die normaliter in een halve pagina wordt afgedaan. Direct na de inleiding bevat het boek boeiend onbekend materiaal over de gevechten op de oostelijke flank van Overlord. Didden komt erna te spreken over de onderbelichte gevechten bij Mantes-Gassicourt (Seinegebied) en die in de omgeving van Rouen. Vervolgens zijn de operaties rond Parijs en richting Amiens aan de beurt. Ook komt de reactie ter sprake op operatie Supercharge (Parijs, Beauvais en noordwaarts). Daarna volgen nog de gevechten in het Sommegebied rond Amiens, Arras en Cambrai, die aan de grens met België rondom Lille, in de pocket Mons, en rondom operatie Sabot (de gevechten richting Brussel). Het boek eindigt met de gevechten

bij Antwerpen, de Schelde en in Zeeuws-Vlaanderen.

Didden geeft hierbij blijk van een fenomenale kennis van zaken. De orders, routes, gevechten, successen en tegenslagen tijdens de terugtocht van het vijftiende leger komen heel goed uit de verf. Bijzonder krachtig is dat alles steunt op origineel archiefonderzoek. *The Army that got away* is gebaseerd op de *Kriegstagebücher* van de deelnemende eenheden. Dit tilt het boek ver uit boven de middelmaat van de militairhistorische studies. Didden houdt verder goed greep op de materie en verliest de samenhang tussen de onderdelen van het verhaal nooit uit het oog. De fotoredactie, onder verantwoordelijkheid van Maarten Swarts, is eveneens indrukwekkend. Elke pagina biedt gemiddeld wel 3 tot 4 boeiende foto's. Hiermee is *The Army that got away* ook een prachtig kijkboek geworden. Kort en goed, *The Army that got away* is ongetwijfeld het te raadplegen boek voor wie zich wil gaan verdiepen in de oorlogsfase aan het westfront tussen de operaties in Normandië en Nederland in.

Een keerzijde is wel dat dit een boek is geworden voor de ingewijde enthousiasteling, die een kloeke feitelijk-verhalende interpretatie verkiest boven een abstractere generaliserende analyse. Het is bijna onmogelijk om niet te bezwijken onder de 500 pagina's boordenvol met feiten. Didden beseft dit zelf gelukkig ook. Met een vette knipoog erkent hij dat zijn boek het karakter heeft van 'an avalanche of facts'.

Misschien had Didden er goed aan gedaan om net iets meer ruimte te besteden aan de betekenis van alle beschreven verplaatsingen en gevechten en de koppeling van de gebeurtenissen aan de context daarvan. De vergelijking met andere Duitse terugtochten bijvoorbeeld, de connectie met de specifiek Franse situatie, of aandacht voor de pikante en veel bediscussieerde relatie tussen fascisme, indoctrinatie en 'gevechtskracht', waren op zijn plaats geweest. Legers vechten niet in een vacuüm.

Kampfgruppen

Ondertussen kent Diddens boeiende boek wel degelijk een impliciet achterliggend hoofdthema, dat in potentie alle onderdelen betekenis en samenhang zou kunnen verlenen en een verklaring zou kunnen bieden voor het voortbestaan van het vijftiende leger. Uiteindelijk vertelt *The Army that got away* het verhaal van de gevechten van *Kampfgruppen*: samengeraapte Duitse troepen onder leiding van ervaren officieren die de geallieerde opmars trachtten te vertragen. Juist deze *Kampfgruppen* lijken effectief te zijn geweest. Dát is een heel fascinerend gegeven. Didden heeft *The Army that got away* naar eigen zeggen geschreven als een soort voorgeschiedenis van zijn eerdere studies over *Kampfgruppen* zoals Chill en Walther. Nu die voorgeschiedenis klaar is zou Didden eigenlijk al zijn studies en kennis eens moeten samennemen en verknopen, en daarbij wat gas terugnemen op het vlak van feitelijke volledigheid, om meer

1 Zie bijvoorbeeld: *Einddoel Maas. De strijd in zuidelijk Nederland tussen september en december 1944* (Weesp, 1984); *Autumn Gale/Herbststurm. Kampfgruppe Chill, schwere Heeres Panzerjäger-Abteilung 559 and the German recovery in the autumn of 1944* (Drunen, 2013; eerder ook als dissertatie verschenen) en *Kampfgruppe Walther and Panzerbrigade 107. A thorn in the side of Market Garden* (Drunen, 2016).

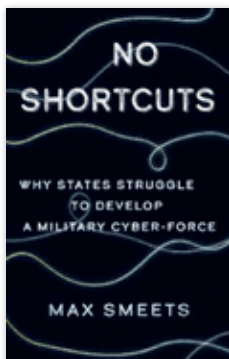
algemenere uitspraken te doen over het karakter, de ontwikkeling en de vermeende effectiviteit van het alternatief voor de reguliere Duitse commandovoeringsstructuur en gevechtsvormen: de Kampfgruppen. Wat was de relatie precies met de

formele organisatie, doctrine, militaire cultuur en *Auftragstaktik* van het Duitse leger? Waarom vochten de Kampfgruppen zo effectief?

Jack Didden is de aangewezen persoon om die vragen te beantwoor-

den, nu er meerdere indrukwekkende boeken van zijn hand zijn verschenen waarin Kampfgruppen het hoofdonderwerp vormen. Ik voel nóg een indrukwekkend boek aankomen.

Dr. Henk de Jong, NLDA ■

No Shortcuts

Why States Struggle to Develop a Military Cyber-Force

Door Max Smeets

Londen (Hurst) 2022

296 blz.

ISBN 9781787386877

€ 44,99

Rond 2010 zijn meerdere landen bezig met het vraagstuk 'hoe de staat te verdedigen tegen cyberdreigingen', maar ook over het zelf uitvoeren van cyberaanvallen. Maar behalve het Amerikaanse U.S. Cyber Command zijn het in die tijd vooral de inlichtingenorganisaties die zich bezighouden met operaties in cyberspace. In de daaropvolgende jaren richten veel landen separate Cyber Commando's op, zo ook Nederland – initieel met een Task Force Cyber (2012) en later in 2015 het Defensie Cyber Commando (DCC). Maar met een instellingsbeschikking, het inhuren van cybersecuritycursussen of het inschakelen van een pool aan cyberreservisten heb je nog geen offensieve cybercapaciteit; daar is een weloverwogen en zorgvuldig opgebouwd plan voor nodig. Er zijn, aldus Max Smeets in zijn recente boek, 'no shortcuts' om cybercapaciteit op te bouwen.

Aspiraties en middelen

Smeets is een Nederlandse cyberwetenschapper werkzaam bij de Eidgenössische Technische Hochschule in Zürich, directeur van het European Cyber Conflict Research Initiatief en daarnaast verbonden aan het Amerikaanse Stanford en het Britse RUSI. Smeets schreef al eerder over het DCC en ook in *No Shortcuts* is Nederland een van de casestudies. In zijn boek analyseert Smeets diverse cybercommando's door statelijke cyberaspiraties af te meten aan de beschikbare middelen en de (opgelegde) operationele beperkingen (blz. 51 e.v.). Sommige landen hebben veel middelen, maar zijn mede door juridische en ethische kaders (zoals Amerika tot 2018 toen een nieuwe cyberwetgeving is aangenomen)

beperkt in hun optreden.¹ Andere landen, zoals Rusland, zijn dat niet (type I). Noord-Korea (type II) laat zien dat een actor met weinig middelen nog steeds ellende kan veroorzaken als restricties niet gelden (zie figuur 1). In geval van pech zijn zowel de middelen als het raamwerk waarbinnen optreden mogelijk is beperkt: een zogeheten Paper Tiger, waar niet alleen Nederland, maar ook vele andere Europese cyber commands onder vallen.

Een staat kan enkel strategische waarde hebben ofwel een strategisch effect genereren met een cybercommando als de operationele beperkingen niet te groot zijn. Dat betekent dat type III- en IV-staten dus niet in staat zijn strategische effecten te genereren (blz. 74). Als een staat actief en effectief wil zijn in cyberspace en offensieve acties wenst uit te voeren zal hij met vijf elementen rekening moeten houden. Ten eerste personeel – voor Smeets het belangrijkste element – waarbij het niet alleen gaat om hackers, maar juist ook om taalwetenschappers, ontwikkelaars, juristen en strategen. Om effectief te zijn heeft een staat ook zogeheten *cyberexploits* nodig. Een exploit is software die gebruik kan maken van fouten in programmatuur. De

1 U.S. House of Representatives, 'John S. McCain National Defense Authorization Act (NDAA)', *Congressional Records* 164, No. 1 (2018) 1636-2423.

		Operationele beperkingen	
		Hoog	Laag
Beschikbare middelen	Hoog	Type III Gentle Giant	Type I Loose Cannon
	Laag	Type IV Paper Tiger	Type II Troublemaker

Figuur 1 Typologie cyberactoren (bron: Smeets, *No Shortcuts*)

exploit werkt slechts tot het moment waarop een ICT-bedrijf een software-update aanbiedt. Bij de Stuxnet-operatie in 2010 zijn (minimaal) vier exploits gebruikt. Volgens Smeets ligt er te veel nadruk op het bezit en de handel in exploits; het gaat immers om het samenspel tussen de vijf elementen en vooral het cognitieve vernuft van de menselijke gebruikers. Tools zijn – ten derde – ondersteunende softwareprogramma's die nodig zijn om een exploit uit te buiten. Veelal zijn dit bestaande programma's – of de programma's die door de opponent worden gebruikt – om onontdekt te blijven. Om een actie uit te kunnen voeren is een goede infrastructuur nodig tijdens de operatie zelf, maar bovenal in de voorbereiding ervan, denk aan een gesimuleerde internet-omgeving of *cyber battlespace*. Tot slot dient de staat al deze elementen organisatorisch goed in te bedden. Een cyber command kan personeel wel werven, maar als er geen structuur is om hen te behouden, te stimuleren of te laten groeien neemt de effectiviteit snel af.

Smeets zet deze denktrant voort als hij de lezer meeneemt naar het vraagstuk over wapenhandel of het

beperken van de proliferatie van cybermiddelen. De analogie met nucleaire wapenbeperking of conventionele wapenhandel gaat daarbij mank. Wat is immers 'handelswaar' in cyberspace? Smeets geeft ook hierbij aan dat het niet om 'cyberwapens' zoals payload of exploits gaat, maar om het verkrijgen en behouden van kennis en vaardigheden van cyberexperts, van mensen. Een interessante observatie is dat een offensieve actie van land A (neem Rusland) tegenover land B (Oekraïne) onbedoeld een overdracht van kennis is. Door de offensieve Russische acties sinds 2014 te analyseren komen de Oekraïners er immers achter wat de wijze van optreden en gebruikte vaardigheden zijn, waardoor het defensief in te richten is; een van de oorzaken van de sterke Oekraïense cyberdefensie op dit moment.

Papieren tijger DCC

Wetenschappelijke literatuur over (activiteiten in) cyberspace grijpt vaak terug op bestaande theorie uit het recht, internationale betrekkingen of bestuurskunde. Smeets doet een zeer verdienstelijke aanzet tot theorievorming vanuit cyberspace zelf; sterker nog, hij laat met zijn

denken over het overdragen van kennis en vaardigheden zien dat het klakkeloos overnemen van denkbeelden uit de fysieke wereld eerder een valkuil dan een uitkomst is. Alleen al hierom is *No Shortcuts* een lezenswaardig boek. Maar wat het voor Nederland nog interessanter maakt is dat Smeets de Nederlandse case (inclusief het DCC) gebruikt in zijn vergelijkende onderzoek naar capaciteiten en beperkingen van landen, daar waar de focus toch vaak op de VS, Rusland, China of Noord-Korea ligt. Smeets geeft in zijn onderzoek aan dat cyberspace geen *level playing field* is. De cyberpikorde in staten wordt bepaald door beschikbare middelen, maar ook door de aanwezigheid van of het gemis aan een strategische visie, operationele capaciteiten en bovenal door al dan niet zelfopgelegde juridische en ethische beperkingen. Zo ook voor het DCC, want dat heeft een taak toegewezen gekregen tijdens het (gewapende) conflict. Dit mandaat staat in schrill contrast tot de beperkingen buiten dat conflict. Smeets legt hier de vinger op de zere plek: het DCC kan en mag zich niet voorbereiden op een inzet omdat er buiten het (gewapende) conflict geen juridisch raamwerk is. Het DCC kan in de gereedstellingsfase niet oefenen en geen mensen stimuleren en uitdagen. Combineren we dit met Smeets' argument dat mensen de primaire kracht van een cyber command zijn, dan heeft het DCC geen mogelijkheden om personeel te behouden, en zonder opgeleid en gemotiveerd personeel blijft het commando een papieren tijger.

Kol dr. Peter Pijpers, NLDA ■